

Byråkratin självspelade piano

Byråkratin växer. Regelkrångel belastar både enskilda och företagare – särskilt inom de gröna näringarna. Detta händer även om regeringen ha tillsatt Förenklingsrådet (under Tillväxtverket) och jordbruksministern kämpar mot regelkrånglet.

Även i EU finns nu en kommissionär som ska försöka skära i byråkratin – ironiskt nog en byråkrat som ska motarbetar byråkrati! Trots detta skickar Bryssel ständigt ut nya direktiv som medlemsländerna måste implementera i sina lagar och förordningar – i Sverige ofta ”överimplementera”.

Den mest långtgående byråkratiseringen avser numera klimatfrågor – Farm to Fork, Fit for 55, naturrestaureringslagen och så vidare. Det är riskfritt för makthavarna att fastställa målsättningar för 2030, 2035 eller 2050, eftersom de då inte sitter kvar på sina poster. Och medborgarna kan inte överskåda de långa tidsperspektiven.

PARKINSONS LAGBOK

Den växande byråkratiseringen har intresserat många forskare. Tidiga bidrag lämnades av C. Northcote Parkinson (1909–1993). Såsom marinhistoriker vid den engelska flottan hade Parkinson ingen bakgrund i organisationsteori eller ekonomi, men han noterade att departementet hela tiden fick fler anställda, trots att antalet fartyg minskade och England gjorde sig av med kolonierna.

Parkinson dokumenterade sina observationer i tre böcker om byråkrati. Dessa fick stor uppmärksamhet, men kan på sin höjd kallas populärvetenskap. Att dessa böcker blev mycket lästa beror nog också på författarens skämtsamma ton. Han hade mycket ironi i sina exemplifieringar av byråkratin irrvägar.

MYCKET VILL HA MER

Parkinsons kritik av byråkrati avser organisationer, både offentliga och privata, som är så stora och dominerande att de inte behöver bekymra sig över konkurrens. De offentliga organisationerna är ju inte alls konkurrensutsatta och har inte en ägare, som ställer krav på kapitalavkastning och som inte kan bedöma effektiviteten.

Enligt Parkinson vill ett maktcentrum stärka sin makt än mera och makteliten har förmåga att göra så. Det är inte bara organisationens högsta toppfigurer, som eftersträvar expansion för att få högre lön, fler underlydande och mer prestige. På alla nivåer inom organisationshierarkin vill man ha tillväxt. Var och en har en ambition att få mer personal. Med mer personal under sig stiger man i rang. Det blir allt fler nivåer i organisationshierarkin och fler avdelningar, alla med sin chef.

BORTGLÖMD NÄRHETSPRINCIP

Detta självspelade piano syns tydligt i den ständigt växande EU-kommissionen. När det inom en organisation finns många enheter, krävs samordning mellan enheterna. De många mötena ska protokollföras. Protokoll ska skrivas, vidimeras, tolkas. Mycket arbete blir föga produktivt, medan kostnaderna skenar.

Kommissionen tar på sig frågor, som är typiskt nationella och inte överstatliga. Det kan gälla regler om dryckesförpackningars korkar, enhetlig hållbarhetsmärkning och mycket annat. I Svenska Dagbladet den 8 oktober 2025 skrivs om att en EU-kommissionär för jämställdhet nu ska förlänga sin strategi för hbtqi-frågor. Sådan överstatlighet är knappast populär i till exempel Ungern.

Vid Sveriges anslutning till EU nämndes ofta subsidiaritetsprincipen eller närhetsprincipen. Den innebär att beslut ska fattas på lägsta möjliga effektiva nivå, det vill säga nationellt, regionalt eller lokalt. Numera tycks denna princip vara glömd. Det finns krafter som försöker ta makten över både skogs- och lantbruk.

STÖD I FORSKNINGEN

Kommissionens tjänstemän skapar arbetsuppgifter åt sig själva och åt varandra. Dessa tjänstemän har en dålig uppfattning om hur stämningarna är inom unionens alla 27 medlemsstater. De vill ha samma regler för hela unionen, trots kulturella och politiska skillnader. Här gäller det ”demokratiska underskottet”, som ofta nämns i EU-sammanhang.

Parkinson hävdade att ju mer tid en person har för en arbetsuppgift, desto längre tid tar det att fullgöra denna uppgift. Alltså finns det massor av ineffektivitet. I en stor och komplex organisation är det svårt för en ledare att styra verksamheten, särskilt när målsättningen är oklar. Detta uttrycker Parkinsons som en ”trivialitetslag” – man tenderar att ägna sig åt bagatellfrågor såsom cykelställens utformning snarare än åt de strategiska frågorna.

Även om Parkinsons böcker numera anses vara kuriosa, finner de stöd i dagens forskningsvärld. En läsvärd analys finns i boken ”Varför ökar den offentliga byråkratin i Sverige?” av professor Patrik Hall vid Malmö Universitet publicerad 2025:

<https://books.mau.se/catalog/book/322> eller <https://mau.se/nyheter/for-manga-styr-och-kontrollerar-for-fa-utfor/>

Om EU:s regelförenkling:
<https://www.europaportalen.se/2024/09/eus-planer-ekonomi-och-konkurrenskraft-forenklingar-och-ny-fond>

JERKER NILSSON
INSTITUTIONEN FÖR EKONOMI
SLU UPPSALA

